

Foto: Klaas Akkerman

Protocol beschermingsmaatregelen bij broedgevallen Velduilen

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Omschrijving broedgedrag Velduil	4
Bescherming bij nestvondst of territorium.....	5
Afspraken met betrekking tot vergoedingsregeling	7
Bijlage 1 - Aanvraagformulier vergoeding Velduil.....	8
Algemene informatie over de Velduil (vervolg Bijlage 1).....	9
Bijlage 2	10
Toelichting op het aanvraagformulier Velduil.....	10
Contactgegevens	11

Inleiding

De Velduil staat op de Rode lijst van Nederlandse broedvogels en is ernstig bedreigd. Het betreft een zeldzame grondbroeder (<100 broedparen in Nederland). De velduil heeft een groot verspreidingsgebied en is een nomadische soort. Hij komt voor in Groot-Brittannië, Noord- en Noordoost Europa, Rusland, Eurazië en Noord-Afrika. De Velduil broedt in open terreinen op de grond.

Als broedvogel is de Velduil grotendeels uit Friesland verdwenen. Alleen bij het voorkomen van een muizenpiek kan deze ineens in grote aantallen opduiken. Dit gebeurde in 2014 toen zich een invasie van Velduilen voordeed en in Friesland 56 (mogelijke) broedgevallen werden gemeld¹.

In 2019 deed zich een dergelijke muizenpiek van Veldmuizen opnieuw voor waarbij de Velduil zich als broedvogel vestigde in de Friese weilanden. Een enkel broedgeval bevond zich in natuurterreinen. Om de bodem broedende soort te beschermen, werd een vergoedingsregeling opgesteld voor de betrokken boeren en grondeigenaars.

De beschrijving omtrent het broedgedrag, bescherming van het nest en de vergoedingsafspraken door de provincie Fryslân en het Kollektieven Beried Fryslân zijn in dit protocol vastgelegd.

Foto: Lydia Barkema

¹ Kleefstra R.,L.Barkema,D.J.Venema&W.Spijkstra-Scholten 2015. Een explosie van Veldmuizen, een invasie van broedende Velduilen in Friesland in 2014. Limosa 88: 74-82.

Omschrijving broedgedrag Velduil

Alleen wanneer er erg veel muizen zijn, gaat de Velduil over tot broeden. In 2014 en 2019 was er een muizenpiek van Veldmuis waar de Velduil op reageerde door in grote aantallen in het Friese binnenland te gaan broeden.

Tijdens de balts voert het mannetje een opvallende vlucht uit, waarbij de vleugels onder het lijf tegen elkaar aan geklapt worden. Hij jaagt op muizen en brengt deze naar het vrouwtje, maar niet op het nest. Pas als het donker is, verlaat het vrouwtje het nest om de muizen op te pakken.

Het nest bestaat uit een nestkuiltje, gemaakt door wat gras weg te krabben en grassprietjes met de snavel af te bijten. Door de goede camouflage van het verenkleed valt de vogel niet op en kan deze vlakbij gepasseerd worden zonder opgemerkt te worden.

De legselgrootte varieert van 4-8, max 11 bij groot voedselaanbod. Om de 1 – 2 dagen wordt een ei gelegd. Vanaf het eerste ei wordt gebroed. Na 26-29 dagen komt het 1^e ei uit. Bij een legsel van 11 eieren komt het laatste ei ongeveer 22 dagen na het eerste ei uit. Dit betekent dat de broedperiode over een lange tijd wordt uitgestrekt.

Zodra het oudste jong 12 – 14 dagen oud is, verlaat deze het nest en verspreidt zich over het perceel. Door het grootte verschil tussen het kleinste en oudste jong, duurt het enige tijd voordat alle jongen uit het nest zijn. Als een jong 5 weken oud is, is hij vliegvlug. Jongen kunnen zich tot 100 meter van de nestkom bevinden. Op het moment dat het kleinste jong 5 weken oud is, kunnen alle jongen vliegen.

Het perceel wordt ongeveer 2,5 maand benut, uitgaande van het begin van de eileg.

Bij voldoende voedselaanbod kan de Velduil een tweede en zelfs derde keer broeden. Wanneer een legsel mislukt is door het maaien of predatie, kan de Velduil opnieuw beginnen. Dit kan tot in september plaatsvinden.

Velduilen kunnen dicht bij elkaar broeden. In 2019 bevonden zich op 1 km² vier nesten van Velduilen.

Bescherming bij nestvondst of territorium

Foto: Lydia Barkema

Bij broedverdacht gedrag van Velduilen wordt dit doorgegeven aan de desbetreffende boer. Het lokaliseren van een nest is niet eenvoudig vanwege het stiekeme gedrag van de soort en het feit dat deze pas rond 1 uur voor de schemering actief wordt.

Het is dan ook belangrijk dat er meteen contact gelegd wordt met de boer. Als de boer op de hoogte is van het feit dat er mogelijk een nest van Velduil is, is er tijd om het nest te zoeken. En kan het risico op uitmaaien worden verkleind.

Bij een nestvondst wordt dit gemeld bij de boer. Rondom het nest wordt 100 x 100 meter gras gespaard. De locatie wordt doorgegeven aan sovon@velduil.nl. Sovon neemt vervolgens contact op met de desbetreffende uilenringer.

De afspraken omtrent de vergoedingsregeling staan vermeld in het aanvraagformulier vergoeding Velduil, zie bijlage 1.

De Velduil broedt 26-29 dagen vanaf het eerst gelegde ei. Om de 1-2 dagen wordt het volgende ei gelegd. Het eerst uitgekomen jong verlaat het nest als deze 12-14 dagen oud is. De leeftijd van de jongen wordt bepaald door de uilenringer. Deze neemt de maten van vleugel en gewicht op waarbij aan de hand van een groeicurve de leeftijd wordt bepaald. Als de jongen oud genoeg zijn, worden deze geringd. Wanneer het kleinste jong 5 weken is, kan het perceel gemaaid worden. Dit wordt door de uilenringer gecommuniceerd met de boer.

Buiten de noodzakelijke nestbezoeken in verband met het ringen en de leeftijdsbepaling van de jongen, dient het nest niet bezocht te worden in verband met kans op verstoring.

Bij nestvondst door de Vogelwacht dient de nestlocatie van Velduil pas ná het broedseizoen in de lokale Vogelwachtapp van de BFVW gezet te worden. Door de BFVW wordt bekeken of een nestlocatie gemaskeerd ingevoerd kan worden, dit is nog in beraad/ontwikkeling.

Hierdoor kan te vaak nestbezoek door andere leden van de desbetreffende Vogelwacht voorkomen worden waarmee kans op predatie of verlating van het nest wordt verkleind.

Als alle jongen vliegvlug zijn, kan de boer gaan maaien. Er dient met langzame snelheid gereden te worden. Er kunnen zich nog jongen in het perceel bevinden en in de ernaast gelegen stukken land. De jongen kunnen zich al over grotere afstanden bevinden, ook buiten het gespaarde perceel.

Samenwerking tussen vrijwilligers, zoals onder andere roofvogel- en uilenwerkgroepen en lokale vogelwachten en ringers, zorgt voor afstemming met betrekking tot nestbezoek. Uitwisseling van waarnemingen kan helpen bij het lokaliseren van nesten.

Wanneer een boer toch wil maaien ondanks het vermoeden van een territorium, kan verhoogde inzet van vrijwilligers mogelijk leiden tot nestvondst door inventarisatie rond de schemering wanneer de Velduil actief is. Waarbij de nadruk gelegd wordt op het op afstand interpreteren van gedrag van Velduil. Is deze territoriaal, verjaagt hij een Buizerd of Zwarte Kraai? Wordt baltsgedrag waargenomen?

Als laatste middel kan met een touw tussen 2 mensen in gesleept worden waarbij het nest mogelijk gevonden kan worden.

Het onder water zetten van grasland vormt een bedreiging voor nesten en reeds uitgekomen jongen van Velduil. Met terughoudendheid dient hiermee opgetreden te worden. Mogelijk nog niet gelokaliseerde nesten kunnen verloren gaan.

Afspraken met betrekking tot vergoedingsregeling

In Fryslân bestaat het Agrarisch Collectief, Kollektieven Beried Fryslân, uit zeven agrarische collectieven met elk hun eigen regio.

Bij een broedgeval meldt de boer dit, wanneer hij aangesloten is bij ANLb, bij de lokale Vogelwacht. Deze neemt contact op met de contactpersoon van het Agrarisch Collectief van de desbetreffende regio.

Wanneer een boer niet is aangesloten bij ANLb, neemt hij zelf contact op met de contactpersoon van het desbetreffende Agrarisch Collectief.

Vervolgens worden de afspraken over het vergoedingsbeleid door het Agrarisch Collectief afgestemd met de boer en/of lokale Vogelwacht aan de hand van een formulier waarin de voorwaarden zijn vastgelegd, zie bijlage1.

Er zal 100 x 100 meter gras rondom het nest blijven staan totdat het kleinste jong 5 weken oud is en kan vliegen. Dit wordt door de uilenringer besproken met de boer. Aan het eind van het broedseizoen worden alle gegevens verzameld door de Agrarische Collectieven en vindt vergoeding aan de desbetreffende boeren plaats.

In bijlage 1 staan de afspraken beschreven waaraan moet worden voldaan om voor subsidie in aanmerking te komen.

In bijlage 2 staat een toelichting van de werkwijze uitgelicht door dhr S. van der Schaar, secretaris Kollektieven Beried Fryslân.

Bijlage 1 - Aanvraagformulier vergoeding Velduil

Ondergetekende beheerder vraagt hierbij een tegemoetkoming aan voor de inkomstenderving als gevolg van het realiseren van een rustperiode in grasland ten behoeve van de Velduil op zijn/haar perceel/percelen.

De beheerder verklaart dat:

- de opgegeven oppervlakte alleen betrekking heeft op beteelbaar oppervlak,
- de oppervlakte totdat de kuikens van de velduil zijn uitgevlogen, niet wordt gemaaid en of bewerkt,
- het niet mogelijk is het beheer aan te vragen middels last minute beheer in het kader van het ANLb,
- van het voornemen van beheer ten behoeve van de Velduil, melding is gedaan op velduil@sovon.nl en bij de plaatselijke vogelwacht,
- deze aanvraag vergezeld gaat van een kaart waarop de locatie van het beheer is weergegeven.

De beheerregisseur verklaart dat:

- de locatie van uitvoering van beheer getoetst is aan alle relevante eisen ten aanzien van effectiviteit voor de velduil.

Type beheerpakket	Opp. (ha)	Bedrag conform ANLb (ha x tarief)	Min reeds aangevraagde vergoedingen ANLb	Totaal bedrag
Voorgenomen pakket: Uitgesteld maaien tot:a €per ha				€
Gerealiseerd: Uitgesteld maaien tot: a €per ha				€

Beheerder

Beheerregisseur

Naam: _____

Adres: _____

PC + woonplaats: _____

IBAN: _____

Ondertekening: _____

Datum: _____

Algemene informatie over de Velduil (vervolg Bijlage 1)

- De Velduil staat op de Rode Lijst van Nederlandse broedvogels en is ernstig bedreigd.
- Het betreft een zeldzame bodembroeder (<100 broedparen in Nederland).
- De velduil broedt circa 26-29 dagen en legt 4-11 eieren.
- Nadat het eerste ei is gelegd, start de vogel al met broeden. Telkens 1-2 dagen later wordt een volgend ei gelegd.
- Na ca 26 dagen komt het eerste ei uit.
- Bij een legsel van 8 eieren komt het laatst gelegde ei 12-16 dagen later uit. Er zit dan dus behoorlijk leeftijdsverschil tussen de jongen.
- Zodra de jongen 12-14 dagen oud zijn, verlaten deze het nest en verspreiden zich in de omgeving van het nest.
- Na circa 5 weken is een jong vliegvlug.
- Vanwege het leeftijdsverschil duurt het enige tijd voordat alle jongen kunnen vliegen.

Bijlage 2

Toelichting op het aanvraagformulier Velduil

Toelichting door dhr S.van der Schaar, Kollektieven Beried Fryslan:

Op het formulier staan de beheerafspraken met boeren.

Mocht de beheervergoeding niet uit het ANLB-spoor gefinancierd kunnen worden, dan kan een beroep gedaan worden op een aanvullende vergoeding van de provincie van € 10.000.

Werkwijze:

- Zodra een broedgeval van de velduil wordt vastgesteld, dient een vertegenwoordiger van het collectief dit te melden via velduil@sovon.nl <<mailto:velduil@sovon.nl>> en in kopie aan de plaatselijke vogelwacht. Vermeld in de mail zo mogelijk het aantal eieren, naam en telefoonnummer van de boer en een kaart van het gebied waarop de ligging van het nest met een stip is aangegeven,
- Een ringer van de kerkuilenwerkgroep maakt een afspraak met de boer om de jongen van de velduil te ringen,
- Het collectief maakt afspraken met de boer over het hanteren van een rustperiode op het perceel. Vanwege het verspreidingsgedrag van nog niet vliegvlugge jongen, dient er een blok van minimaal 100 bij 100 meter gras te blijven staan (straal van 50 m rond het nest).
- De beheermaatregel wordt zo mogelijk in het reguliere ANLB-spoor van het collectief opgenomen en gefinancierd vanuit het budget voor last minute beheer. Als dat niet mogelijk is, wordt voorliggend formulier ingevuld en draagt de provincie de kosten van de beheervergoedingen vanuit een aanvullend budget. Voorliggend formulier wordt bij het aangaan van de afspraken door de boer en de beheerregisseur ondertekend. Stuur een kopie van voorliggend formulier naar Sybe van der Schaar van KBF (svdschaar@ltonoord.nl <<mailto:svdschaar@ltonoord.nl>>) zodat de voortgang van het budget bewaakt kan worden,
- Nadat het perceel door een ringer van de kerkuilenwerkgroep of nazorger van de plaatselijke vogelwacht is doorzocht op aanwezigheid van jongen en deze niet zijn aangetroffen, wordt het perceel door de beheerregisseur vrijgegeven voor maaien. Dit is in beginsel 5 weken nadat het laatste ei is uitgekomen,
- Nadat de rustperiode is opgeheven wordt op het formulier het daadwerkelijk uitgevoerde beheer ingevuld,
- Stuur het definitieve formulier uiterlijk in september naar Sybe van der Schaar van KBF (svdschaar@ltonoord.nl <<mailto:svdschaar@ltonoord.nl>>). De provincie maakt na minimaal 8 weken de vergoeding over aan het collectief. Het collectief betaalt de vergoeding daarna door aan de deelnemer,
- Het collectief begeleidt de boer bij de uitvoering van het beheer en houdt daar toezicht op,
- De vergoedingen per hectare sluiten aan bij de vergoedingen die het collectief in Open Grasland voor dezelfde pakketten hanteert.”

Contactgegevens

Foto: Lydia Barkema

Dit protocol is opgesteld 31 maart 2020 in opdracht van:

mw H. de Jong, provincie Fryslân
Afdeling natuur, water en bodem
Postbus 20120
8900 HM Leeuwarden

BarkemaNatuurlijk

Lydia Barkema-Drost
<https://barkema.nl>